

פארק הירקון - ראש ציפור

אנחנו באזור שנמצא על רצועת מישור החוף, בגני יהושוע שבין רמת גן לתל אביב. הפארק הזה הוא סביבה טבעית חשובה בתוך אזור עירוני ומיושב מאוד, מרכז הארץ, אם נסתכל לצדדים נראה הרבה בנייה ותעשייה, וזה גם משפיע מאוד על הטבע שנראה כאן, אבל גם נותן לו את המשמעות של בית גידול לצמחים ובעלי חיים דווקא באזור כזה. הדיסוננס בין בנייה, בטון, תעשייה, כביש איילון ששומעים ברקע למגוון החי והצומח שיש כאן.

פארק ראש ציפור יושב על המפגש של שני נחלים משמעותיים - נחל איילון ונחל הירקון. אנחנו נראה את הירקון תוך כדי המסלול ולמפגש שלהם נתייחס מאוחר יותר (בראש של הציפור עוצרים להראות את נקודת המפגש של איילון שנשפך לירקון).

ראש ציפור הוא מרכז צפרות בתוך גני יהושוע, שבתי הגידול שנמצאים בו מושכים אליו מיני חי וצומח שאפשר לתצפת עליהם בנקודות שהן מסתורי תצפית הממוקמות בפארק ככה שבית הגידול לא מרגיש בזה.

פירוא מחדש - Rewild

מה אפשר לראות? את הנפוצים ה"לא מיוחדים" - עורב, יונה, וציפורי שיר כמו פשוש.

שלדגים: מאפיין מיוחד - כדי לתפוס דג מתוך המים הוא צריך לסתום את הנחיריים שלו, והלשון נעולה בתוך הפה.

הרכבת המהירה בעולם - כשניסו לבנות את הרכבת המהירה בעולם (בבייג'ין), והיא הייתה צריכה לעבור מנהרות ומעברים צרים - היא הייתה עושה בום על קולי שנשמע כמו פיצוץ (מה ששומעים כשמטוס למשל עובר את מהירות הקול והוא עושה סאונד כזה). איך זה קשור לשלדגים? לשלדג יש מקור מחודד מאוד עם זווית שהולכת ונהייה צרה כדי להצליח להיכנס למים בצורה מדויקת ומהירה, בדיוק למטרה שלו, ומי שבנו את הרכבת לקחו השראה מהמבנה של המקור של השלדג, בנו את המנהרות בצורה כזו שהולכת ונהייה צרה ככל שממשיכים במסלול (ולא ישר נכנסים למנהרה צרה), וככה גם מנעו את הבום העל קולי, וגם הגבירו את המהירות של הרכבת.

פתיחה - מבוא לצפרות

הדרכה 2 - בתי גידול לחים ועופות מים

הדרכה 3 - סיפור הירקון (שבע טחנות)

הדרכה 4 - נדידה

הדרכת פתיחה:

גני יהושוע - פארק שהוקם כבר בראשית ימי המדינה. עובר הזמן ומבינים שלא מספיק שתהיה פה רק מדשאה, חפירות, שתילות, נטיעות ועבודות חקלאיות שנעשו בפארק יצרו את הסביבה הטבעית שאנחנו רואים סביבנו.

כניסה לצפרות באתר:

מה זה בכלל ציפור?

(פעילות עם הדפים - המיוחד שבנוצות)

התכונות של הנוצות ואיך עוזרות לציפור.

הירקון

רובו המוחלט הוא הזרמה מלאכותית, אולי 10% ממנו מגיע מנביעות טבעיות. בזמן שבו הזרימה בו רגועה (לא בחורף), יש סכר באזור שבע טחנות (שבע בגלל שבע גלגלים שעזרו בטחינת הקמח), שניתב את המים לכיוון הטחנה.

תזכורת שהיא לא מובנת מאליה: כל נחל הוא תוצאה של אגן ניקוז קודם לו, כל פעולה שנבצע בתחילת הנחל (הזרימה העליונה שלו), תשפיע על המשך הזרימה של הנחל, תשפיע גם על חלקו התחתון.

ראס אל עין - המים של הירקון זורמים מנביעות ראש העין, ממשיכים וזורמים מערבה עד שהנחל נשפך לים התיכון.

בתקופת המנדט הבריטי היה קשה מאוד להביא מים לירושלים. המקורות שביססו את תושבי ירושלים היו בעיקר מעיין הגיחון (זרם לבריכת השילוח) ,

הרעיון להביא מים ממקורות הירקון לירושלים מתחיל להישמע דבר פרקטי שאפשר לנסות לעשות, אבל עוד לא הייתה מדינה אז. כשכבר הוקמה המדינה, דוד בן גוריון ראה לנכון להיעזר במקורות הירקון להזרמת מים לנגב!!

דבר מטורף לאותה תקופה, עוד לא היה המוביל הארצי, אבל הצליחו ליצור צינור שיעבור זרמים לנגב.

למה זה גרם? בירקון - לא נשאר כלום.

הירקון הופך להיות תעלה כמעט ריקה לחלוטין.

מה קורה כשעוברות השנים, הזרימה בירקון חלשה מאוד, ויישובים וערים מוקמות בצמוד לגדות שלו? השפכים, הפסולת, וזרמים מזוהמים נוספים מתחילים להישפך לירקון. ומנחל הירקון - לתעלת שפכים. זה כבר הופך להיות רעיל, עם המון חנקן.

זה המון נזק, ריק לא טוב, לכלוך, זיהום של ההתיישבות המקורבת לאיזור ובשנות השמונים המדינה מבינה שחייב לעשות משהו שיפתור את המצב הזה.

טיהור הירקון - עוצרים את הזרמת השפכים, שוטפים את זרימת המים של הירקון במים נקיים שיגיעו אליו.

ב14/7/1997 תל אביב מארחת את המכביה והמשלחת האוסטרלית מגיעה לעבור את הגשר שבנו מעל הירקון, עליו כל המשלחות עוברות, ורוב המשלחת שמנתה קרוב ל400 חברים, נופלים מהגשר ונפגעים. 4 נהרגו מהאסון - 1 מהנפילה עצמה, והשלושה האחרים - מהזיהום של הנחל.

לפני 7 שנים - חיברו זרימה של כפרים ויישובים בלי להתקין טיהור שפכים לפני. החלוקה המחודשת של הירקון היום מראה שגם בחלק שמוגדר "המזוהם" (האמצעי), הניקוי והטיפול במי הירקון עובדים ואינם מסוכנים.

מינים פולשים - לפני 100, הם עוד לא היו פה. כשבית הגידול טבעי, המינים שתורמים לסביבה הטבעית יהיו החי שנראה שם. אבל באזור שיש בו תעשייה, מגע ידי אדם, ובכלל האדם קרוב אליו (כל כך הרבה ערים, זה מרכז הארץ), אנחנו נראה הרבה יותר מינים פולשים, ומינים מתפרצים. יש לאותם מינים תכונה מאוד בולטת - לא מפחדים מהאדם (תופעת לוואי, תוצר של זמן), אבל יותר חשוב, הם משתמשים בזבל שלנו - אוכלים, נהנים מהבנייה, ומהחלטות. הם פחות בררנים.

עורב, יונה, חתול, חזיר בר - כולם מין מתפרץ שהתרבו מאוד בארץ.

תזכורת לפני הדרכת סיכום: ארץ ישראל כנקודת מפגש. אקלים, מאפיינים, מדבר, ים תיכון, וגם החי והצומח נפגשים פה.

נקודת מפגש בין תרבויות, וגם בין שלדגים (שלושה שלדגים משלושה אזורים שונים בעולם שמגיעים לישראל).

הדרכת סיכום

מה ציפור צריכה? אוכל, מים, אוויר, חום גוף, והגנה.
חום גוף - נוצות תקינות, ואזור אקלימי מתאים.
הגנה - נוצות והסוואה, יכולת להתחבא מסכנות.

אוכל ומים - דברים שלא בשליטת הציפור, היא תלויה במה שהסביבה מספקת לה.
אלו לא דברים שמובנים בה בראש והיא לא נולדה איתם.

אנחנו יכולים להסתכל ולראות סביבנו שהציפורים שנמצאות בארץ לא היו כאן לפני כמה חודשים, הם הגיעו ממדינות אחרות. אבל למה? למה שהן יעברו ממדינה למדינה במסע כזה ארוך וקשה, כשלא בטוח שתשרוד אותו בכלל?

המסע שציפור עושה ליבשה אחרת, היא לא במטרה להתאים את עצמה לעונות המתחלפות במדינות השונות, יש לה יכולת לשמור על חום הגוף שלה בזכות הנוצות. אז למה היא צריכה את הנדידה? מזון. אמרנו שיש גורמים שבהם הציפור לא תלויה, היא נולדה איתם והם עוזרים לה לשרוד, אבל בכמות האוכל שיש סביבה היא לא שולטת ולכן היא חייבת למעבר.

תחשבו על זה ככה: אם ציפור לא תנדוד בזמן, היא לא תמות מקור, היא תמות מרעב.

שיטות נדידה:

תעופה אקטיבית (בעזרת תנודות כנפיים, דורש הרבה מאמץ ואנרגיה, ומחייב עצירה באמצע ל"תדלוק"). מול תעופה פסיבית (בעזרת זרמי אוויר חמים שעולים למעלה, נדידה בתרמיקות)

חשוב לדעת - נדידה בתרמיקות אפשרית רק כשיש את אותם זרמי אוויר, בלילה, ומעל הים - היא לא אפשרית. ובתוך כל התנאים האלו - ארץ ישראל, שיושבת על הסהר הפורה, ומדרום אליה נמצא מדבר סהרה, וממזרח המדבר הערבי, היא תחנת הדלק האחרונה ומשמעותית מאוד לציפורים בזמן מסע הנדידה, ויותר מ-60,000,000 ציפורים מגיעות לכאן בכל שנה לקבל אנרגיה ולנוח בתוך בתי הגידול והסביבות הטבעיות ושאת מהן - היא זו שאנחנו ראינו עכשיו.

